

XIII МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ФАКТОРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ ОРГАНІЗМІВ»

А. В. ГОЛУБЕНКО¹, Н. М. ДРОБИК², О. О. ПОРОННИК³, В. А. КУНАХ³

¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ННЦ «Інститут біології та медицини»
Україна, 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64/13
e-mail: holubenko@yahoo.com

² Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Україна, 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2
e-mail: drobyk.n@gmail.com

³ Інститут молекулярної біології і генетики НАН України
Україна, 03143, м. Київ, вул. Академіка Заболотного, 150
e-mail: kunakh@imbg.org.ua

У період з **17 по 21 вересня 2018 р.** у м. Яремче (Івано-Франківська область, Україна) на навчально-виробничо-рекреаційній базі міста Яремче ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» Українським товариством генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова (УТГіС) було проведено **XIII Міжнародну наукову конференцію «Фактори експериментальної еволюції організмів»**, присвячену 100-річчю від часу заснування Національної академії наук України та 135-річчю від дня народження видатного вченого, талановитого педагога та організатора науки, першопрохідця провідних напрямів генетики і селекції, академіка Андрія Опанасовича Сапегіна.

На конференції зареєструвалося 83 учасники — представники регіональних відділень УТГіС ім. М. І. Вавилова з 9 областей України, а також 11 учасників-іноземців. Так, у конференції взяли участь вчені з Івано-Франківського, Харківського, Сумського, Вінницького, Херсонського, Львівського, Одеського, Київського міського та Київського обласного відділень УТГіС. Іноземну делегацію на конференції представляли провідні вчені з Литви, Латвії, Білорусі та Азербайджану.

До початку конференції було надруковано два чергові томи (Т. 22, Т. 23) збірника наукових праць **«Фактори експериментальної еволюції організмів»** (ISSN 2415-3826 (Online), ISSN 2219-3782 (Print)), у яких опубліковано матеріали, представлені на конференції, та які узагальнюють теоретичні досягнення і практичні надбання провідних українських та зарубіжних учених. Всього опубліковано 131 статтю і 10 вибраних тез пленарних доповідей. Експериментальні й оглядові статті обох томів збірника та тези пленарних доповідей присвячені актуальним проблемам загальної та популяційної генетики, молекулярної генетики та геноміки, молекулярних і клітинних біотехнологій, біоінформатики та комп'ютерної біології, історії біології, питанням викладання генетики, селекції та еволюційної теорії (у 22 томі збірника), а також проблемам прикладної генетики і селекції, генетики людини та медичної генетики, екогенетики та аналізу оцінки генетичних ресурсів (том 23).

Опубліковані у статтях збірника результати та аналіз наукових досліджень не лише висвітлюють проблеми, які існують сьогодні, а й можуть стати базою для їхнього вирішення у майбутньому, та сприятимуть подальшому розвитку теоретичних засад еволюції, генетики, селекції та біотехнології як в Україні, так і в інших країнах.

XIII Міжнародну наукову конференцію «Фактори експериментальної еволюції організмів» відкрив та виступив із вступним словом Президент УТГіС ім. М. І. Вавилова, член-кореспондент НАН України **Віктор Анатолійович Кунах**. У вітальній вступній промові він привітав учасників конференції, розповів про діяльність Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова протягом останнього року, повідомив про затвердження нового Статуту та створення єдиного реєстру членів Товариства, окреслив основні пункти плану роботи конференції.

У вступній промові Віктор Анатолійович розповів також і про гіркі для наукової спільноти втрати, згадавши добрими словами видатних вчених, які пішли з життя цього року — всесвітньо відомого українського вченого-генетика, селекціонера, біотехнолога та агроєколога, визначного організатора науки, президента УТГіС ім. М. І. Вавилова у 1976–1986 рр., академіка НАН та НААН України **Олексія Олексійовича Созінова** та вченого-селекціонера, педагога, активного члена УТГіС, доктора сільськогосподарських наук, професора, член-кореспондента НААН України, головного наукового співробітника Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН, **Михайла Яковича Єфіменка**, розповів про їхній життєвий шлях і вагомий внесок в українську науку.

Продовжуючи свою промову, **В. А. Кунах** висловив вдячність керівництву Івано-Франківського національного медичного університету за сприяння та активну участь в організації конференції і представив учасникам конференції проректора з наукової роботи університету, доктора медичних наук **Вакалюка Ігора Михайловича**, а також надав йому слово для привітання.

І. М. Вакалюк привітав учасників з початком роботи конференції та виступив із короткою промовою, у якій розповів про Івано-Франківський національний медичний університет, напрямки наукових досліджень, які там виконуються, висвітлив основні наукові досягнення науково-педагогічного колективу та висловив щире готовність до співпраці у царині генетики людини і медичної генетики. Ігор Михайлович також розповів про виробничо-навчально-рекреаційну базу «Арніка», яка гостинно прийняла учасників конференції, охарактеризував її особливості як місця, призначеного як для проведення практичних занять, так і для відпочинку

студентів та викладачів. На завершення промови **І. М. Вакалюк** представив видатного науковця та педагога, завідувача кафедри медичної біології і медичної генетики Івано-Франківського національного медичного університету, доктора медичних наук, професора **Ковальчук Ларису Євгенівну**, запросив її виступити перед учасниками конференції.

У своїй промові **Л. Є. Ковальчук** привітала учасників та особливо наголосила на важливості конференції, яка несе не лише інформаційне, а й позитивне емоційне та комунікаційне навантаження, дає можливості для зав'язування нових ділових та дружніх контактів. Лариса Євгенівна побажала учасникам гарної плідної праці впродовж конференції, нових вражень та нових ідей, а також запросила до співпраці за напрямком медичної біології і медичної генетики.

На завершення вступної частини конференції **В. А. Кунах** оголосив початок пленарного засідання та запросив головувати на ньому доктора медичних наук, професора **Л. Є. Ковальчук** та академіка АН Латвії **І. Рашалю**. Пленарне засідання було відкрите доповіддю **В. А. Кунаха** «Започаткування генетичних та генетико-селекційних досліджень в Україні», присвяченою 100-річчю від часу заснування Національної академії наук України, де були описані головні події, завдяки яким було закладено наукові основи селекції, а також висвітлені основні етапи генетичних і генетико-селекційних досліджень в Україні на зламі XIX-го – XX-го століть. У доповіді було розглянуто напрями і здобутки у галузі генетики у закладах НАН України від часу її заснування (листопад 1918 р.) і до заборони генетичних досліджень і викладання класичної генетики в колишньому СРСР у серпні-вересні 1948 р. та проаналізовано наукову і науково-організаційну діяльність генетиків і селекціонерів України і їхній внесок у розвиток світової науки. Наступною пленарною доповіддю була доповідь директора Інституту розведення і генетики тварин НААН (с. Чубинське, Київська обл.), академіка НААН **С. І. Ковтун** «Михайло Васильович Зубець (1938–2014 рр.), президент НААН (1996–2011 рр.), Герой України (до 80-річчя від дня народження)», у якій було окреслено основні етапи життєвого шляху М. В. Зубця — талановитого організатора сільськогосподарської наукової роботи в Україні. Наступним пленарну доповідь «Нелинейные процессы в эволюции» виголосив академік АН Латвії **І. Рашаль**, зацікавивши учасників конфе-

ренції детальним аналізом еволюційних процесів та викликавши жваве обговорення. Об'ємну та інформативну доповідь «Биоэтические аспекты изучения, сохранения и устойчивого использования генетических ресурсов», з узагальненням останніх досягнень білоруських вчених у напрямку дослідження генетичних ресурсів, від імені колективу авторів представила заступник директора Інституту генетики і цитології НАН Білорусі з наукової та інноваційної роботи **Гузєнко Е. В.**

Після невеликої перерви, під час якої було зроблене колективне фото учасників конференції, пленарне засідання продовжилося під головуванням д. б. н., проф. **Л. Л. Лукаш** та д. б. н. **Н. Рашидова**. На цьому засіданні було заслухано доповіді: д. б. н. **Н. Рашидова** «Transgeneratic effects of the plant inside and outside Chernobyl zone»; д. б. н., професора **Л. Л. Лукаш** «Восстановление целостности ДНК клеточными репаративными системами»; д. мед. наук, професора **Л. Є. Ковальчук** «Основні напрямки генетичних досліджень в Івано-Франківському національному медичному університеті», які зацікавили учасників та викликали активне обговорення в кулуарах.

У другій половині дня 18 вересня 2018 р. працювала секція 1 «Загальна та популяційна генетика. Генетика людини та медична генетика» під головуванням д. б. н., проф. **Л. О. Атраментової** та д. б. н. **В. Ю. Страшнюка**, на якій було заслухано 5 секційних та 5 стендових доповідей.

Увечері, 18 вересня 2018 р. відбулось засідання Пленуму Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова. Президент товариства член-кореспондент НАН України **В. А. Кунах** відкрив засідання, виступив із коротким вступним словом та представив доповідь «Підсумки роботи Президії товариства за період 2017–2018 роки та головні завдання діяльності на 2019 рік». У доповіді **В. А. Кунах** приділив велику увагу новому Статуту товариства, який було затверджено після X з'їзду УТГіС, розповів про нововведення та зміни в Статуті, представив основні напрямки діяльності товариства. Також у доповіді президент товариства наголосив на важливості випуску друкованих наукових видань, таких як «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів» та «Фактори експериментальної еволюції організмів», та виведення їх на міжнародний рівень шляхом включення до міжнародних наукомет-

ричних баз даних, як це вже було зроблено для видання «Фактори експериментальної еволюції організмів», якому з 2016 року присвоєно **Index Copernicus Value**. Завдяки входженню до цієї бази даних, збірник «Фактори експериментальної еволюції організмів» продовжує користуватися популярністю, про що свідчить понад 160 статей, прийнятих до друку цього року, які було опрацьовано виключно силами та коштами УТГіС — від рецензування до літературної обробки, редагування, корекції і верстки. **В. А. Кунах** наголосив також на необхідності створення єдиного реєстру членів УТГіС, який потрібен не лише формально, на вимогу Статуту, а й для поліпшення зворотного зв'язку між керівництвом та регіональними представництвами товариства, оскільки такий зв'язок потрібен і для спільного планування та проведення всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій та симпозіумів, і для контролю за членськими внесками та оргвнесками до конференцій, і для обміну інформацією про видатних науковців-членів товариства тощо. Президент товариства відмітив активну працю членів УТГіС, які провели у цьому році 8 науково-популяризаційних заходів на базі регіональних представництв: 2 конференції та 1 круглий стіл в Умані, по одній конференції в Тернополі та Одесі, 3 конференції в Харкові (2 — у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, 1 — у Харківській державній зооветеринарній академії), проте, також, згадав і про одну з головних проблем товариства — скорочення кількості членів товариства і наголосив на необхідності його популяризації серед молоді.

Доповідь президента УТГіС викликала бурхливе обговорення, у якому виступили члени товариства різних відділень. Так, представник Харківського обласного відділення доктора с.-г. наук, проф. **А. М. Хохлов** висловився про необхідність функціонування товариства як осередку популяризації науки. Д. б. н. **В. Ю. Страшнюк** виступив із пропозицією видання сертифікатів про участь у конференції, оскільки зараз такі сертифікати прирівнюються до наукового стажування, що особливо важливо для молодих учених. У відповідь на це зауваження, учений секретар УТГіС к. б. н. **А. В. Голубенко** внесла пропозицію додати до реєстраційної форми графу про необхідність сертифікату. Для підвищення популярності конференцій, які проводяться під егідою УТГіС, д. б. н. **Л. А. Атраментова** запропонувала влаштовувати на кон-

ференціях майстер-класи для молодих науковців, під час яких вони матимуть можливість ознайомитися з правильною науковою термінологією, сучасними статистичними методами тощо. Доктор с.-г. наук з Білої Церкви **Т. Л. Сивик** виступила з енергійною промовою про сучасні можливості інтернету та залучення соціальних мереж до популяризації УТГіС. Пропозиції про необхідність залучення іноземних учених до роботи товариства та його конференцій та про уведення в практику доповідей на замовлення від провідних фахівців висловив д. б. н. **Н. Рашидов**. Заключним виступом у обговоренні була промова голови Сумського обласного відділення УТГіС доктора с.-г. наук, проф. **В. Г. Вировця**, у якій він висловив думку про необхідність глибоких реформ у науці, необхідних для вирішення тієї низки проблем, які існують сьогодні у науці, зокрема в біології. Також, він відмітив високий рівень організації конференції і запропонував схвалити звітну річну доповідь президента УТГіС **В. А. Кунаха** та затвердити проект рішення Пленуму.

На засіданні Пленуму УТГіС було представлено доповідь скарбника Товариства **О. О. Поронник**, яка прозвитувала про зміни у веденні фінансової документації, пов'язані з затвердженням нового Статуту, про реєстрацію нового банківського рахунку Товариства, про рух коштів на ньому (кількість членських внесків, витрати на конференцію, витрати на публікацію журналу «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів» та збірника наукових праць «Фактори експериментальної еволюції організмів», канцтовари тощо). Річний фінансовий звіт було схвалено одногосно.

Наступним питанням Пленуму було узгодження місця проведення і затвердження установ-організаторів наступної, XIV Міжнародної наукової конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів». Було досягнуто попередньої домовленості про проведення наступної конференції у м. Києві за участі Інституту молекулярної біології і генетики НАН України та Інституту харчової біотехнології та геноміки НАН України.

На завершення Пленуму президент УТГіС **В. А. Кунах** вручив подяки Товариства: **Білинській Олені Володимирівні** — за активну та ефективну організацію діяльності Харківського обласного відділення Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова; **Петренку Івану Петровичу** — за плідну наукову

діяльність у галузі аграрної науки та з нагоди 80-річчя від дня народження; **Стародуб Любові Теофілівні** — за плідну наукову діяльність у галузі аграрної науки та з нагоди 60-річчя від дня народження; **Зюсюн Азі Богданівні** — за плідну наукову діяльність у галузі аграрної науки та з нагоди 45-річчя від дня народження; **Маковській Наталії Миколаївні** — за плідну наукову діяльність у галузі аграрної науки та з нагоди 35-річчя від дня народження; **Сидоренко Олені Василівні** — за плідну наукову діяльність у галузі аграрної науки та з нагоди 35-річчя від дня народження.

Далі головуєчий на Пленумі **В. А. Кунах** зачитав і поставив на голосування проект рішення Пленуму УТГіС, який було затверджено одногосно. Засідання Пленуму було оголошене закритим.

У наступні дні конференції у першій половині дня проводилися пленарні, а в другій — секційні засідання.

У середу, 19 вересня 2018 р. було проведено пленарне засідання, на якому головували доктор с.-г. наук, акад. НАНУ **С. І. Ковтун** та доктор с.-г. наук, проф. **А. М. Хохлов**. Було заслухано пленарні доповіді, з якими виступили: доктор с.-г. наук, проф. **А. М. Хохлов** «Генетична концепція доместикації і породоутворення у собаківництві» (Харківська державна зооветеринарна академія, Харків, Україна); к. б. н. **Р. А. Якимчук** «Генетичні наслідки забруднення природними і техногенними мутагенними чинниками навколишнього середовища» (Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, Київ, Україна); д. б. н. **О. Ю. Урбанович** «Структурні особливості некоторых генів, кодующих стрессассоциированные белки, их промоторных областей у яблони» (Інститут генетики і цитології НАН Білорусі, Мінськ, Білорусь); д. б. н., с. н. с. **К. В. Дмитрук** «Конструювання штамів дріжджів продуцентів етанолу другого покоління» (Інститут біології клітини НАН України, Львів, Україна).

У другій половині дня 19 вересня 2018 р. працювала Секція 2 «Молекулярна генетика та геноміка. Аналіз та оцінка генетичних ресурсів», головуєчі: д. б. н., проф. **Р. П. Піскун** та д. б. н. **О. Ю. Урбанович**. На секції виступили чотири доповідачі з секційними доповідями, а також учасники ознайомилися зі стендовими презентаціями.

На вранішньому пленарному засіданні у четвер, 20 вересня 2018 р., головували д. б. н.

Е. В. Гузенко (м. Мінськ) і професор **Даце Грауда** (м. Рига). Було заслухано наступні доповіді (від колективів авторів): **Dace Grauda** «Study of cell response on nano size particles» (JLU Technologies Ltd, Riga, Latvia); **Т. Л. Сивик** «Удосконалена технологія створення трансгенних тварин через сперматогональні стовбурові клітини» (Білоцерківський національний аграрний університет, лабораторія генної зооінженерії, Біла Церква, Україна); **М. Р. Козаченко** «Селекційно-генетичні закономірності прояву ознак та ефективність створення сортів ячменю ярого» (Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, Харків, Україна).

У четвер, 20 вересня 2018 р., було проведено засідання секції 3 «Прикладна генетика і селекція. Молекулярні та клітинні біотехнології», на якій головували д. б. н., чл.-кор. АН Азербайджану **Ібрагім Вагаб Азізов** та к. с.-г. н., проф. **Д. І. Барановський**. На секції було заслухано 5 усних та представлено 6 стендових доповідей.

Всього впродовж XIII Міжнародної наукової конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів» було заслухано і обговорено 14 пленарних та 14 секційних доповідей. Також на конференції було представлено 15 стендових повідомлень.

Грамотами за найкращу пленарну доповідь нагороджені: **К. В. Дмитрук** «Конструювання штамів дріжджів продуцентів етанолу другого покоління»; **Л. Є. Ковальчук** «Основні напрями генетичних досліджень в Івано-Франківському національному медичному університеті»; **Даце Грауда** та колектив авторів (Butkauskas Dalius, Krasnevska Nikole, Mikelsone Andra, Vysniauskiene Regina, Rnceliene Vida, Lashenko Inga) «Study of cell response on nano size particles»; **М. Р. Козаченко** та колектив авторів (Васько Н. І., Наумов О. Г., Солонечний П. М., Солонечна О. В., Важеніна О. Є., Компанець К. В.) «Селекційно-генетичні закономірності прояву ознак та ефективність створення сортів ячменю ярого»; **О. Ю. Урбанович** (співавтор Кузмицкая П. В.) «Структурные особенности некоторых генов, кодирующих стрессассоциированные белки, их промоторных областей у яблони».

За найкращі секційні доповіді дипломами нагороджені: **О. А. Орловская** (співавтори Вакула С. І., Хотылева Л. В., Кильчевский А. В.) «Качество зерна у линий мягкой пшеницы с интрогрессией чужеродного генетического ма-

териала»; **Ібрагім Вагаб Азізов** (співавтори Gasimova F. I., Khanishova M. A., Tagiyeva K. R., Azizov I. V.) «The effect of various NaCl concentrations on morphophysiological properties of bread wheat shoots (*Triticum aestivum* L.)»; **М. Е. Михайлова** «Брахиспина — наследственная аномалия, снижающая плодовитость крупного рогатого скота»; **І. В. Жук** «Комбінована дія донору NO та ферулової кислоти для індукування стійкості *Triticum aestivum* проти *Septoria tritici*»; **В. М. Торяник** «Фенотипічний поліморфізм *Harmonia axyridis* Pall. як інвазійного виду на території села Велика Чернеччина Сумського району Сумської області».

За найкращі стендові доповіді дипломами нагороджені колективи авторів: **Krasnevska Nikole, Grauda Dace, Kruchonok Alesya, Rashal Isaak** «Genetic particularities of populations of *Dianthus arenarius* in Baltic region and Belarus»; **Navrotska D. O., Twardovska M. O., Andreev I. O., Kunakh V. A.** «Genome variability of *Deschampsia antarctica* E. Desv. plants with different chromosome numbers in tissue culture»; **Dzanaieva L. S., Dmytruk K. V., Sibirny A. A.** «Transcriptional factor CAT8 is involved in regulation of xylose fermentation in engineered *Saccharomyces cerevisiae*»; **Козовий Р. В., Ковальчук Л. Є., Ерстенюк Г. М.** «Генетичні особливості функціонування глутатіонової системи у довгожителів Прикарпаття, хворих на коморбітну патологію: артеріальну гіпертензію та остеопороз».

У п'ятницю, 21 вересня 2018 р. проведено заключну дискусію та підведено підсумки конференції. У ході заключної промови президент УТГіС **В. А. Кунах** висловив щирі вдячність за гостинний прийом та плідну працю у складі Оргкомітету конференції та вручив листи подяки ректорату ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» за організацію та сприяння проведенню XIII Міжнародної наукової конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів»; колективу кафедри медичної біології і медичної генетики ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» за активну участь та ефективну допомогу у вирішенні організаційних питань щодо підготовки і проведення XIII Міжнародної наукової конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів»; колективу навчально-виробничо-рекреаційної бази міста Яремче ДВНЗ «Івано-

Франківський національний медичний університет» за ефективне вирішення питань поселення, харчування та створення комфортних умов для учасників XIII Міжнародної наукової конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів»; керівнику навчально-виробничо-рекреаційної бази міста Яремче ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» **Мироняк Марії Богданівні** за блискучу організацію поселення, харчування та створення комфортних умов для учасників XIII Міжнародної наукової конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів».

За відгуками учасників, які отримав оргкомітет після завершення конференції, XIII Міжнародна наукова конференція «Фактори експериментальної еволюції організмів» була проведена на високому організаційному рівні, а проголошені доповіді свідчать про високий науковий рівень вчених-учасників конференції.